

Валерій Васильович СОКУРЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
член-кореспондент Національної академії правових наук,
ректор Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8923-5639>

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Військова агресія рф проти України, що триває майже два роки, зумовила погіршення суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації в державі, що, безумовно, вплинуло на загальний стан дотримання прав і свобод громадян. Протягом усього періоду російського вторгнення органи та підрозділи Національної поліції гідно та мужньо виконують свої обов'язки із забезпечення публічного порядку та безпеки, протидії злочинності, надання населенню поліцейських і гуманітарних послуг, беруть участь у бойових діях проти агресора тощо. В цьому контексті дотримання прав і свобод громадян при виконанні професійних повноважень є найвищим пріоритетом для всіх суб'єктів сектору безпеки та оборони країни, в тому числі органів Національної поліції України.

Вважаємо, що одним із ключових факторів, який гарантує захист і відновлення порушених прав та свобод, є належна підготовка майбутніх поліцейських, для яких основним пріоритетом є людина, її соціальні, політичні, економічні, культурні та інші права. Саме така мета ставиться керівництвом МВС України перед науково-педагогічним складом закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Відповідно до вказаних вимог пріоритетним завданням усіх закладів відомчої освіти є збереження та зміцнення військовоцентрованого підходу до організації освітнього процесу. Вказана концепція полягає в його безумовній спрямованості на підготовку працівників Національної поліції України для виконання завдань щодо відбиття російської агресії, ведення військових дій, забезпечення публічної безпеки та порядку в умовах воєнного стану, зокрема в частині проведення стабілізаційних заходів на деокупованих територіях, виконання гуманітарних місій, забезпечення виявлення, фіксації та розслідування військових злочинів.

Поряд із цим також посилені вимоги до належного правового виховання майбутніх поліцейських, недопущення в їх роботі дискримінації за будь-якими ознаками, безумовного відновлення прав і свобод людини, порушених внаслідок дій країни-окупанта.

Вищезазначене є органічним втіленням положень Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, затвердженого Указом Президента України від 11.05.2023 № 273 [1]. Цей документ, зокрема, визначає, що основними пріоритетами реформування органів правопорядку повинні стати забезпечення верховенства права, запобігання та протидія злочинності з неухильним дотриманням прав людини, у тому числі гендерної рівності, посилення гарантій незалежності, розвиток міжнародного співробітництва, зокрема через розширення міжвідомчої взаємодії, а також підвищення ефективності виконання органами правопорядку та прокуратури покладених на них функцій, покращення взаємодії між собою та зі складовими сектору безпеки і оборони.

Засновуючись на вказаних принципах та вимогах Харківський національний університет внутрішніх справ має певним чином трансформувати окремі напрями підготовки майбутніх поліцейських, зосередивши увагу на таких питаннях і завданнях.

У контексті посилення загальноправової підготовки майбутніх поліцейських, а також належного здійснення підвищення кваліфікації працівників Національної поліції України до відповідних тематичних планів буде внесено окремі навчальні дисципліни (навчальні модулі або окремі теми), які передбачатимуть вивчення міжнародного гуманітарного права, з метою стимулювання зацікавленості курсантів і слухачів до пізнання і практичного застосування у професійній діяльності отриманих знань і умінь з дотримання у правоохоронній діяльності норм і принципів міжнародного гуманітарного права, міжнародно-правових стандартів правоохоронної діяльності, з'ясування сутності міжнародно-правового механізму захисту прав людини в умовах воєнного стану, організаційно-правових засад міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю (співпраця з міжнародними партнерами щодо розслідування воєнних злочинів і злочинів проти людяності, притягнення до відповідальності винних у вчиненні зазначених злочинів тощо).

Окрема увага буде присвячена вивченню правового статусу військовополонених, особливостям формування державної політики України щодо захисту прав військовополонених, а також напрямам співробітництва України з міжнародними організаціями у зазначеній галузі (ООН, Міжнародним комітетом Червоного Хреста та ін.).

З метою запозичення кращого закордонного досвіду поліцейської діяльності, розширення можливостей проведення спільних наукових заходів та стажувань, а також розширення мовних компетенцій майбутніх поліцейських, які допоможуть їм надавати відповідні послуги іноземцям, ефективно забезпечувати їх права та свободи, в університеті за місцями постійної та тимчасової дислокації будуть створені центри мовної підготовки, основними завданнями яких буде формування відповідних мовних умінь і навичок постійного та перемінного складу за стандартом НАТО STANAG 6001.

Через ведення воєнних дій на території нашої країни, зростання кількості вимушених переселенців, а також осіб, які втратили жило внаслідок ворожих обстрілів, дуже гостро стоїть питання про вдосконалення психологічних компетенцій особового складу поліції. Завдяки ефективній психологічній підготовці поліцейські зможуть стабілізувати психоемоційний стан людини, забезпечити її подальше відновлення, сприяти збереженню її психологічного здоров'я. Отже, основними пріоритетами діяльності університету мають стати розвиток та оптимізація підготовки курсантів і практичних працівників поліції за такими напрямами:

- надання першої психологічної допомоги в екстремальних ситуаціях;
- налагодження ефективної комунікації та взаємодії поліцейських із населенням на деокупованих територіях;
- надання психологічної допомоги поліцейським, військовослужбовцям, що повернулися з війни та їх родинам, особам, що пережили полон і тортури, тимчасово переміщеним особам;
- сучасні техніки допомоги та самопомоги при підвищеному психологічному навантаженні.

Окрім цього в університеті вже почав роботу Центр психологічного здоров'я, який надає відповідні психологічні послуги всім верствам населення, які їх потребують.

Найважливішим питанням, яке сьогодні стоїть перед органами поліції, є захист прав громадян, які були порушені внаслідок військових дій країни-окупанта. Тому одним із головних напрямів роботи органів поліції слід визначити швидке й ефективне документування і розслідування військових злочинів, учинених проти наших громадян військами загарбників.

На підставі вищевикладеного в освітній процес буде впроваджений спецкурс «Особливості діяльності органів досудового розслідування та кримінальної поліції в умовах збройної агресії російської федерації» та навчальний курс «Дії слідчо-оперативних груп Національної поліції з документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти

України». Також до типового навчально-тематичного плану короткострокового підвищення кваліфікації (семінару-тренінгу) дізнавачів Національної поліції України буде додано теми, пов'язані з вивченням алгоритмів першочергових слідчих (розшукових) дій дізнавачів під час досудового розслідування кримінальних проваджень про вчинення колабораційної діяльності (частини 1 та 2 ст. 111-1 КК України).

Слід наголосити, що для якісного забезпечення освітнього процесу за вказаними напрямами науково-педагогічний склад закладу постійно підвищує свою професійну кваліфікацію, беручи участь у розслідуванні воєнних злочинів на деокупованих територіях нашої держави. Викладачі набувають практичних навичок у Херсонській, Харківській, Запорізькій та Київській областях у складі відповідних слідчих груп, які займаються встановленням подій та подальшим розслідуванням протиправних дій, учинених проти громадян України під час окупації.

Окрім питань освітнього процесу слід також вказати на відповідні соціальні та гуманітарні проекти, які реалізує Харківський національний університет внутрішніх справ. Курсанти та слухачі закладу освіти беруть участь у благодійних акціях, численних волонтерських ініціативах, направлених на допомогу цивільному населенню, яке постраждало під час військових дій, але чи не найважливішим серед них є проект «Автошколи для осіб з інвалідністю», який є частиною загального проекту МВС і реалізується в межах Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні та ініціативи Першої леді України Олени Зеленської «Без бар'єрів» [2].

Основна його мета – це створення зручної та якісної державної послуги з навчання керування автомобілем та отримання посвідчення водія на право керування транспортним засобом для людей з інвалідністю з порушеннями опорно-рухового апарату. Відповідні автошколи, які на сьогодні існують у всіх закладах вищої освіти системи МВС, які готують поліцейських, надають такі послуги:

- теоретична підготовка та надання практичних навичок керування транспортним засобом із ручним керуванням;
- складання іспитів з теоретичної підготовки та практичного керування автомобілем з ручним керуванням;
- отримання посвідчення водія в одному з територіальних сервісних центрів МВС, що територіально наближений до закладу освіти, в якому пройдено теоретичний курс навчання;
- надання практичних навичок керування автомобілем із ручним керуванням особам, які вже мають посвідчення на право керування транспортним засобом [2].

Підсумовуючи, можемо зазначити, що питання охорони та захисту прав громадян України є пріоритетними в підготовці майбутніх працівників Національної поліції, що має наслідком не тільки подальше належне виконання поліцейськими їх професійних обов'язків, але й зміцнення довіри населення до правоохоронної системи в цілому. Крім того, участь закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання в гуманітарних проектах, які сприяють реалізації всіма верствами населення своїм правам та законним інтересам, підвищує рівень соціальної стабільності в державі, що насамперед є важливою складовою формування в країні під час воєнного стану оптимального стану внутрішнього безпекового середовища.

Список бібліографічних посилань

1. Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : Указ Президента України від 11.05.2023 № 273/2023 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023>. 2. Автошколи для осіб з інвалідністю : офіц. сайт. URL: <https://driveability.mvs.gov.ua>.